Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

Colecția *Patristica*
Editori fondatori și coordonatori:
Dragoș DÂSCĂ și Pr. Cezar ȚĂBÂRNĂ

Referenți științifici:

John Behr (St Vladimir's Orthodox Theological Seminary, New York)
Paul Gavrilyuk (St Thomas University, Minnesota)
Alexis Torrance (Notre Dame University, Indiana)
Josiah Trenham (Ss Cyril and Athanasius Orthodox Institute, San Francisco)
Ștefan Munteanu (Institut de Théologie Orthodoxe Saint-Serge, Paris)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
GRIGORIE DE NAZIANZ, sfânt
Cuvântări praznicale și morale / Sfântul Grigorie de Nazianz ; trad. din lb. greacă veche, introd. și note Nicușor Deciu ; st. introd. de Ionuț Daniel Băncilă ; carte tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Teofan, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei. - Iași : Doxologia, 2019
Conține bibliografie
Index
ISBN 978-606-666-788-3

I. Deciu, Nicușor (trad. ; pref. ; note)
II. Băncilă, Ionuț Daniel (pref.)
2

© DOXOLOGIA, 2019
ISBN: 978-606-666-788-3

traduceri

23

SFÂNTUL GRIGORIE DE NAZIANZ

CUVÂNTĂRI PRAZNICALE ȘI MORALE

Traducere din limba greacă veche, introducere și note
NICUȘOR DECIU

Studiu introductiv
IONUȚ DANIEL BĂNCILĂ

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
Iași, 2019

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

CUPRINS

Abrevieri 7
Traducerile orientale ale Omiliilor Sfântului Grigorie de Nazianz (Ionuț Daniel Băncilă) 9
Notă asupra ediției (Nicuşor Deciu) 47

CUVÂNTĂRI PRAZNICALE

Cuvântul al XXX-lea
La Teofanii sau la Naşterea Mântuitorului 51
Cuvântul al XXXIX-lea
La Sfânta Lumină (Bobotează) 71
Cuvântul al XLI-lea
La Cincizecime 97
Cuvântul al XLIV-lea
La Duminica cea nouă 119
Cuvântul al XLV-lea
La Sfintele Paşti 131

CUVÂNTĂRI MORALE

Cuvântul al XIV-lea
Pentru iubirea de săraci 167
Cuvântul al XVI-lea
La tăcerea tatei în fața bătăii grindinei 207
Cuvântul al XVII-lea
Către cetățenii neliniștiți ai Nazianzului, și către cârmuitorul mâniat 233
Cuvântul al XXXVII-lea
La cuvântul evanghelic: „Iar după ce Iisus a sfârşit cuvintele acestea…" şi cele următoare 245

Bibliografie 269
Indici 289

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

Cuvântul al XXX-lea[1]
La Teofanii sau la Nașterea Mântuitorului

1. Hristos Se naște, slăviți-L! Hristos din ceruri, întâmpinați-L! „Cântați Domnului tot pământul!"[2] Și, pentru ca pe amândouă să le împreunez, am să spun: Veseliți-vă, cerurilor și, tu, pământule, bucură-te pentru Cel ceresc, Care S-a făcut pământesc. Hristos în trup, veseliți-vă din pricina fricii și a bucuriei; frică, pentru păcat; bucurie, pentru nădejde. Hristos din fecioară [Se naște]; femeilor, petreceți în feciorie, pentru ca mame ale lui Hristos să deveniți. Cine nu se va închina Celui ce a fost dintru început? Cine nu-L va slăvi pe Cel din urmă?[3].

2. Iarăși se risipește întunericul[4], iarăși se arată lumina, iarăși Egiptul este pedepsit cu întuneric[5], iarăși Israel prin

---

[1] Anumiți codice au titlul „La Sfânta Naștere a lui Hristos" sau „La cea după trup Naștere a Domnului și Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos". Titlul de față pare astăzi oarecum ciudat deoarece s-a împământenit numirea de „Teofanie" pentru Botezul Domnului, din pricina arătării în timpul acestuia a celor Trei Persoane ale Sfintei Treimi. Însă în vechea Biserică Răsăriteană, Nașterea și Botezul Domnului se prăznuiau împreună, așa cum și astăzi se mai întâmplă în Biserica Armeniei.

[2] Această primă parte a cuvântării a constituit izvorul de inspirație pentru imnograful care a alcătuit Canonul Nașterii Domnului, pe care a folosit-o cuvânt cu cuvânt. Ultima frază, „Cântați Domnului tot pământul", face parte din Psalmul 95, 1.

[3] Este evident că aceste întrebări ale Sfântului Grigorie se referă la firea dumnezeiască respectiv la cea omenească a Theantroposului.

[4] Prin Nașterea lui Hristos, ca și în momentul facerii lumii, prin crearea luminii care a risipit întunericul ce se afla „peste abis" (Fc. 1, 2).

[5] *Cf.* Ieș. 10, 21.

Libris.RO Respect pentru oameni și cărți

stâlp de foc este luminat[6]. Poporul cel ce ședea în întuneric și în umbra morții a văzut marea lumină[7] a cunoștinței. „Cele vechi au trecut; iată, toate s-au făcut noi"[8]. Litera se retrage, duhul covârșește, umbrele sunt lăsate în urmă, adevărul[9] vine în locul lor. [Tipul lui] Melchisedec[10] se împlinește; Cel fără de mamă, fără de tată Se face; fără de mamă mai întâi, fără de tată[11] a doua oară. Legile firii sunt desființate. Lumea cea de sus se plinește. Hristos poruncește: să nu ne împotrivim. „Toate popoarele bateți din palme"[12], „căci Prunc S-a născut nouă, un Fiu S-a dat nouă, a Cărui stăpânire e pe umărul Lui[13] (căci dimpreună cu crucea Se înalță) și Se cheamă numele Lui: Înger de mare sfat (al Tatălui)"[14]. Ioan să strige cu glas mare: „Gătiți calea Domnului"[15]. Și eu am să strig despre puterea zilei acesteia: Cel fără de trup Se întrupează. Cuvântul Se îngroașă*. Cel nevăzut Se face văzut.

[6] *Cf.* Ieș. 13, 21.

[7] *Cf.* Is. 9, 1.

[8] II Cor. 5, 17.

[9] „Litera" și „umbrele" se referă la „Legea" mozaică, în vreme ce „duhul" și „adevărul" la noua realitate care s-a arătat în lume prin Nașterea Mântuitorului.

[10] *Cf.* Ps. 109, 4. Melchisedec a fost unul dintre „tipurile" Vechiului Testament pentru Hristos. Despre a lui Hristos preoție „în veac după rânduiala lui Melchisedec" se vorbește pe larg în Epistola către Evrei 5, 6 și 10; 6, 20 și în capitolul 7.

[11] Hristos, ca Dumnezeu, nu a avut mamă, întrucât S-a născut din Tatăl, în vreme ce ca om nu a avut tată, întrucât a fost luat în pântecele Fecioarei „fără de sămânță", după cum cântă imnograful Bisericii. Ca Dumnezeu a fost fără de mamă, iar ca om fără de tată.

[12] Ps. 46, 1.

[13] Isaia Îl vede pe Hristos purtând pe umeri crucea, simbolul puterii și al biruinței Sale asupra lui Satan, fapt pe care-l lămurește Teologul când spune „căci dimpreună cu crucea Se înalță".

[14] Is. 9, 5.

[15] Mt. 3, 3.

* A se vedea utilele explicații hristologice pe care le dezvoltă la acest text Sfântul Maxim Mărturisitorul, în lucrarea *Ambigua*, cap. 98, trad. de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Ed. IBMBOR, București, 2006, p. 369 [n. tr.].

Cel de neatins Se face pipăibil. Cel fără de timp începe sub timp. Fiul lui Dumnezeu Fiul Omului Se face, „Iisus Hristos, ieri și azi și în veci, este același"[16]. Iudeii să se scandalizeze; elinii idolatri să se batjocorească, ereticii să sufere durere de limbă din pricina prea multei lor bârfiri. Atunci vor crede, când Îl vor vedea venind din ceruri, și când ca un Judecător va ședea pe scaun.

3. Despre acestea însă mai târziu. Astăzi praznic este, Teofaniile, adică Nașterea lui Hristos, căci amândouă se zic, două cuvinte consfințesc numirile unui singur lucru. Căci Dumnezeu S-a arătat oamenilor prin naștere. Ființând El, și ființând veșnic și din veci fiind El, mai presus de cauză și de logos/rațiune, (căci nu ar putea exista o rațiune superioară Logosului/Rațiunii), dar Care, pentru noi, mai pe urmă S-a făcut om, pentru ca Cel ce ne-a dat existența, să ne dăruiască și existența fericită; sau mai bine zis, pe noi, cei ce prin răutate am curs din existența fericită, către aceasta iarăși să ne întoarcă prin întrupare. Iar arătării [i se dă] numele de Teofanie, iar nașterii, Nașterea Domnului.

4. Acesta este praznicul nostru, aceasta prăznuim noi astăzi; venirea lui Dumnezeu și petrecerea Lui împreună cu oamenii, pentru ca noi împreună cu Dumnezeu să petrecem, sau pentru ca la El să ne reîntoarcem (căci în acest fel este mai potrivit a se spune), pentru ca pe omul cel vechi să-l lepădăm, și în cel nou să ne îmbrăcăm. Și precum în Adam[17] ne-am omorât, tot așa în Hristos să viem, și împreună să ne naștem în Hristos, și împreună cu El să ne răstignim, și împreună să ne îngropăm, și împreună cu El să înviem. Căci întoarcerea cea bună trebuie eu să pătimesc. Și după cum din cele mai bune au venit cele întristătoare, tot așa prin cele întristătoare să ne întoarcem la cele mai

[16] Evr. 13, 8.

[17] Din pricina neascultării, a ceea ce s-a numit „păcat strămoșesc".

Libris.ro Respect pentru oameni și cărți

bune. „Iar unde s-a înmulțit păcatul, a prisosit harul"[18]. Și dacă gustarea[19] a fost osândită, nu cu atât mai mult Pătimirea lui Hristos a îndreptat [pe oameni]? Așadar, să prăznuim, nu precum la sărbătorile de obște, ci dumnezeiește; nu în chip lumesc, ci mai presus de lume; nu cu ale noastre, ci cu ale mele, sau mai degrabă cu ale Stăpânului; nu cu cele ale bolii, ci cu cele ale tămăduirii; nu cu cele ale plăsmuirii/creației, ci cu cele ale replăsmuirii.

5. Cum va fi aceasta? Să nu ne încununăm porticurile[20] casei, să nu ne adunăm pentru dansuri, să nu împodobim bulevardele, să nu ne mulțumim ochii, să nu ne desfătăm auzul, să nu ne feminizăm cu mirosul, să nu ne desfrânăm cu gustarea, să nu-i facem pe plac pipăitului, în căile înlesnitoare ale răutății și intrări ale păcatului, să nu ne moleșim prin îmbrăcămintea cea fină și bogată, și care [ne arată] cel mai bine netrebnicia, nu cu pietre prețioase [să ne împodobim], nici cu lucruri de aur preastrălucite, nici prin culori meșteșugite să ne falsificăm frumusețea firească, și care împotriva chipului [lui Dumnezeu] au fost izvodite; nu în ospețe și în bețiii[21]; pentru că de la învățătorii răi [vor veni] lecții rele, sau mai bine zis, de la semințele viclene [vor apare] roadele viclene. Să nu ne așezăm pe divanuri înalte, confecționate pentru dezmierdările stomacului. Să nu prețuim vinurile cu arome de flori, gătirea cu meșteșug a bucatelor, bogăția mirodeniilor. Să nu ne dăruiască nouă

[18] Rom. 5, 20.

[19] Sfântul Grigorie subînțelege aici „gustarea din fructul oprit", care a și adus căderea protopărinților și a făcut să fie necesară („a îndreptățit") Pătimirea lui Hristos.

[20] Sfântul Grigorie începe să enumere practicile de care trebuie să se îndepărteze cei ce sărbătoresc, pentru ca să prăznuiască, așa cum a zis mai sus, în chip dumnezeiesc și mai presus de lume. Însă din această enumerare se dezvoltă una dintre laturile pe care le prezentau și atunci cei ce sărbătoreau, adică una lumească și negativă.

[21] Vezi și Rom. 13, 13.

pământul și marea scârna lor cea prețuită de noi; căci în acest fel știu eu a prețui luxul. Să nu ne silim ca unul pe altul să-l biruim în neînfrânare. Neînfrânare este pentru mine tot ceea ce este de prisos și peste trebuință; iar acestea [se întâmplă când] alții flămânzesc și se află în nevoi, care din același pământ și din aceeași amestecătură sunt [ca și noi].

6. Dar pe acestea să le lăsăm elinilor[22], și îngâmfărilor elinești, și sărbătorilor păgâne; care și numesc dumnezei [făpturile] ce se bucură de mirosul jertfelor lor, și prin urmare, ei slujesc stomacului ca unui dumnezeu, și ajung să fie ai viclenilor demoni vicleni plăsmuitori, și preoți și credincioși inițiați. Însă noi, cei ce ne închinăm Cuvântului, chiar dacă ar trebui și a ne desfăta de ceva, să ne desfătăm întru cuvânt, și întru dumnezeiasca lege, și întru lămuririle privitoare la altele, dar și întru cele praznicului de față, pentru ca să fie cuviincioasă desfătarea, și pentru ca să nu ne depărtăm de Cel ce ne-a chemat să ne adunăm împreună. Sau poate voiți (căci eu sunt cel ce vă ospătează pe voi) ca eu despre acestea să vă grăiesc vouă, celor chemați să fiți hrăniți pe cât este cu putință mai îmbelșugat și mai generos, pentru ca să vedeți cum este cu putință ca străinul să-i hrănească pe localnici, țăranul pe cei de la oraș, și cel lipsit de desfătări pe cei ce se desfată, și cel sărac și fără acoperiș pe cei ce strălucesc de bogății? Voi începe de aici și, de dragul meu, curățiți-vă și mintea, și auzul, și cugetarea, toți cei ce aveți să vă hrăniți cu acestea (căci despre Dumnezeu, și dumnezeiesc este cuvântul), pentru ca să plecați hrăniți cu adevărat cu acelea care niciodată nu se sfârșesc. Va fi acest cuvânt al meu prea deplin și în același timp foarte pe scurt; astfel

[22] Sub denumirea de elini se înțelege, după cum se știe, idolatrii, necreștinii, cei chemați dintre „neamuri".

Libris.ro Respect

încât nici să nu vă întristeze prin scurtime, nici să vă fie neplăcut prin greața [ce vine din prea multa cuvântare].

7. Dumnezeu a existat dintotdeauna, şi există, şi va exista[23]; sau, mai bine zis, El este veşnic. Pentru că „a existat" şi „va exista" sunt secțiuni ale timpului şi ale firii noastre curgătoare; însă termenul „este veşnic (ființează veşnic)" exprimă eternitatea, şi prin aceste cuvinte Se numeşte pe Sine, când Se descoperă lui Moise pe munte[24]. Căci El are concentrată în Sine întreaga „ființare"*, care nici nu a început vreodată, nici nu va înceta vreodată, precum ființa unui ocean fără de margini şi fără hotar, care depăşeşte orice noțiune de timp şi de fire, şi care ar putea oarecum doar în umbră să fie reprezentată cu mintea. Şi de către aceasta într-un chip foarte întunecos şi modest, nu după ceea ce este El în Ființă, ci după acelea care sunt în jurul Său[25], ca să-şi formeze prin cele adunate din afară de către imaginație o anumită imagine a adevărului care, înainte de a fi reținută, îi scapă şi înainte de a fi cuprinsă cu mintea dispare. Această imagine străluceşte în mintea noastră, iar

[23] Aceste cuvinte ale Sfântului Grigorie sunt copiate cuvânt cu cuvânt de către imnograful alcătuitor al „Laudelor" Cincizecimii, atribuindu-le pe acestea Sfântului Duh: „Duhul cel Sfânt a existat dintotdeauna, şi există, şi va exista...".

[24] Atunci când i S-a arătat Dumnezeu lui Moise pe Muntele Horeb în chipul rugului aprins și l-a întrebat Moise care este numele Lui, i-a răspuns prin cuvintele „Eu sunt Cel ce sunt" (Ieş. 3, 14).

* Deşi în edițiile Bibliei românești s-a optat pentru traducerea „Eu sunt Cel ce sunt" (Ieş. 3, 14), totuși mai aproape de etimologie, dar și de demonstrația Sfântului Grigorie ar fi traducerea „Eu sunt Ființa", chiar dacă pare oarecum mai filosofică, întrucât semnificația ființării este mai presus de existență, care presupune un început, dar și pentru că „Ființa" înseamnă existență prin sine și infinită [n. tr.].

[25] Poate că acest pasaj al Sfântului Grigorie Teologul a constituit baza de la care a pornit Sfântul Grigorie Palama pentru a expune în mod sistematic distincția între nevăzuta Ființă dumnezeiască („în Sine") și văzutele energii/lucrări dumnezeiești („din jurul Său").

aceasta [se întâmplă], dacă este curată, precum vederea fulgerului care trece cu iuțeală. Mie mi se pare că se face aceasta, pe de o parte, pentru ca [mintea] să se întindă spre Acela Care poate deveni înțeles cu mintea (pentru că dacă ar fi cu desăvârşire de neînțeles, vom fi fără nădejde şi fără dispoziție pentru a mai întreprinde ceva față de Cel de neatins), iar pe de alta, ca prin ceea ce este de neînțeles cu mintea să provoace minunarea, prin minunare să creeze o mai mare dorire, prin dorire să ne curățească, iar prin curăție mintea noastră să fie făcută în chip dumnezeiesc (teomorfă). Devenind în acest fel, îndrăznesc să spun că ne aflăm cu Dumnezeu ca într-o relație de înrudire. Dumnezeu Se uneşte cu dumnezeii şi îngăduie să fie cunoscut, după putință, la fel de mult pe cât îi cunoaşte El pe cei ce-L cunosc. Fără de margini este Dumnezeiescul şi cu anevoie de cercetat; iar singurul lucru care poate fi înțeles cu mintea despre El este faptul că e nemărginit[26], fie şi dacă ar gândi cineva că este Fire simplă, sau în întregime de necuprins cu mintea, sau cu desăvârşire duhovnicesc. Căci cum ar putea fi căutat cu stăruință Cel ce este simplu prin Firea Sa? Simplitatea, aşadar, nu constituie Firea Aceluia, aşa cum în cele compuse firea acelora nu se constituie doar prin faptul că sunt compuse.

8. Deoarece nemărginitul este considerat din două părți, după început şi după sfârşit (pentru că tot ce depăşeşte hotarele acestea şi nu se află între ele este nemărginit), când mintea îşi întoarce privirea spre profunzimile[27] cele de sus, neavând în nici un chip unde să stea şi unde să-şi sprijine cele închipuite despre Dumnezeu, atunci Îl numeşte nemărginit şi fără ieşire pe Cel ce fără început apare

[26] Acest pasaj a fost folosit cuvânt cu cuvânt de către Sfântul Ioan Damaschinul în lucrarea *Expunerea exactă a credinței ortodoxe*.

[27] Într-unul dintre manuscrise apare scholia „spre cele viitoare". Scholia rezultă în chip logic și din cele ce urmează, adică („cele viitoare").

Libris.ro Respect pentru oameni și cărți

într-acestea; când se întoarce spre cele de jos şi spre cele viitoare, Îl numeşte nemuritor şi nestricăcios; când cercetează toată creația, Îl numeşte veşnic. Pentru că veşnicia nu este nici timp, nici vreo secțiune a timpului (pentru că veşnicia nu se măsoară). Ci, precum este pentru noi timpul, care se măsoară prin mişcarea soarelui[28], aşa este pentru Cel veşnic veşnicia, care este coextinsă împreună cu Ființa Lui, precum mişcarea temporală şi intervalul [pentru făpturi]. Iar a filosofa acestea despre Dumnezeu, de ajuns este acum. Deoarece nu este timp pentru acestea, căci nu ne este rânduit a ne îndeletnici cu Teologia, ci cu Iconomia[29]. Atunci când spun Dumnezeu, Îi înțeleg pe Tatăl, pe Fiul şi pe Sfântul Duh; nici pentru acestea nu Se împarte Dumnezeirea, pentru a nu fi introdusă mulțime de dumnezei, nici să fie limitată la unul dintre aceştia, şi să fim acuzați că admitem o dumnezeire sărăcită, sau să ni se spună iudaizanți din pricina monarhiei în Dumnezeire, sau elenişti idolatri din pricina politeismului. Pentru că în ambele concepții există acelaşi rău, chiar dacă ele se află în opoziție. Aşadar, aceste Sfinte ale Sfinților, care nu sunt descoperite nici serafimilor, care-L slăvesc pe Dumnezeu prin imnul întreit sfânt[30], se adună într-o singură Dumnezeire şi Stăpânie; lucruri despre care a filosofat şi altcineva înaintea noastră[31], într-un mod mai frumos şi mai înalt.

[28] Teologul acceptă perspectiva dominantă în acea vreme a geocentrismului, potrivit căreia Soarele se învârte în jurul Pământului.

[29] Planul mântuirii omului prin întruparea Cuvântului. Acest termen este folosit de către Sfinții Părinți pentru acea secțiune a teologiei care se referă la mântuire, în vreme ce „teologia" este numită învățătura despre Dumnezeu în general.

[30] Vezi respectiva viziune a lui Isaia (cap. 6, 2 ș.u.), în care este descrisă slujirea serafimilor către Dumnezeu prin imnul „Sfânt, Sfânt, Sfânt Domnul Savaot".

[31] Sfântul Grigorie se referă, după toate probabilitățile, la Sfântul Atanasie cel Mare, care s-a ocupat cu de-amănuntul și a filosofat „în chip

9. Deoarece nu-I era de ajuns Bunătății[32] aceasta, de a Se mişca doar în contemplația de Sine, ci a revărsat binele şi l-a extins, în aşa fel încât să devină şi mai multe făpturile care primesc lucrarea făcătoare de bine (căci acesta este indiciul nemărginitei bunătăți), mai întâi a gândit puterile îngereşti şi cereştile cete, iar ceea ce a gândit a devenit lucrare, pe care a împlinit-o Cuvântul şi Duhul a desăvârşit-o. Şi în acest chip au fost aduse la existență luminile secundare, slujitoare ale Primei Lumini, fie ca duhuri mintale/înțelegătoare, fie ca foc, oarecum netrupesc şi nematerial, fie ca o altfel de fire, care se poate înțelege a fi oarecum foarte aproape de cele spuse mai înainte. Doresc să spun că aceştia nu se pot mişca spre rău, ci au doar mişcarea spre bine, pentru că se află în jurul lui Dumnezeu şi sunt primii care primesc luminarea de la Dumnezeu (căci luminarea celor pământeşti constituie o luminare de ordin secund). Sunt însă nevoit să socotesc şi să spun că nu sunt nemişcați, ci doar anevoie de mişcat[33], precum Lucifer, care se numeşte astfel din pricina strălucirii[34] sale [trecute], cel care din cauza trufiei sale a devenit întuneric, împreună cu puterile care s-au răzvrătit sub conducerea sa, creatori ai răutății prin îndepărtarea de bine, la care şi pe noi ne-au chemat a pofti.

potrivit și foarte înalt" despre Dumnezeu în lucrările sale împotriva arienilor.

[32] Teologul Îl numește pe Dumnezeu „Bunătate" și încă „nemărginită", potrivit obiceiului Părinților de a folosi însușirile lui Dumnezeu drept numiri ale Lui.

[33] Spre rău.

[34] Lucifer înseamnă „purtătorul zorilor", adică al luminii. Lucifer este numit astfel tocmai din pricina strălucirii sale, așa cum spune și Sfântul Grigorie. Este pomenit pentru prima dată la Isaia (14, 12), dar s-a înstăpânit numele de Satan de la verbul ebraic „satan" („a se împotrivi", „a alunga", în special ca osânditor).

Libris.ro Respect pentru oameni și cărți

10. Aşadar, în acest chip şi prin cuvântul acesta a fost adusă în existență lumea inteligibilă, ca şi eu să filosofez despre acestea, ca, printr-un mic cuvânt, lucruri mari să fie cercetate. De vreme ce prima a fost bună[35], Dumnezeu gândeşte o a doua lume, materială şi văzută (această lume este un întreg, compus din cer şi pământ şi din toate cele ce se află între ele, lăudată pentru iscusința cu care a fost făcut fiecare lucru în parte, dar chiar şi mai vrednică de laudă din pricina bunei potriviri şi a armoniei unuia cu altul şi a tuturor împreună, aşa încât să fie împlinită o lume armonioasă), pentru a dovedi că poate aduce în existență nu numai o fire asemenea Lui Însuşi, ci şi una cu totul străină de El. Căci firile mintale, fiind cu însuşiri asemănătoare Dumnezeirii, pot fi percepute doar cu mintea; iar cele străine [de Dumnezeire] sunt făpturile percepute prin simțuri; dar şi mai străine decât acestea sunt acelea ce sunt cu desăvârşire neînsufleţite şi nemişcate. Dar ce [înseamnă] toate acestea pentru noi? Ar putea să spună cineva dintre cei foarte iubitori de praznic și arzători [în credință]. Dă pinteni asinului ca să ajungem la capătul[36] drumului. Despre praznic să ne filosofezi nouă, pentru care astăzi ne-am adunat. Aceasta voi și face, chiar dacă pentru puțin am început de la cele

[35] Sfântul Grigorie se referă la expresia „și a văzut Dumnezeu că este bună", după plămădirea fiecărei făpturi, potrivit relatării din Cartea Facerea (cap. 1).

[36] „Capătul" era un fel de țăruș, la hipodrom, de la care porneau sau la care soseau caii. Această expresie, „dă pinteni asinului ca să ajungem la capătul drumului", ar putea să scandalizeze pe anumiți credincioși într-o predică contemporană și totuși Teologul a folosit-o. Cât de mult ar avea de câștigat predica contemporană dacă s-ar întoarce la Părinți, în loc să copieze modele străine de tradiția ortodoxă, așa cum deseori se întâmplă... Imaginile din viața cotidiană și o ușoară undă de umor este ceva ce deseori întâlnim în cuvântările, nu doar ale Sfântului Grigorie, ci și în cele ale Sfântului Ioan Gură de Aur și ale altor Părinți.

mai înalte, întrucât am fost silit spre aceasta de dorință și de curgerea cuvântului.

11. Aşadar, mintea şi simțurile, care în acest fel au fost deosebite unele de altele, au fost rânduite şi aşezate în hotarele proprii firii lor, iar în lăuntrul lor a fost aşezată ca dar măreția Cuvântului creator, [devenind] lăudători tăcuți şi propovăduitori cu glas pătrunzător ai Făcătorului de fapte mărețe. Nu existase încă amestec din cele două, nici vreo împreunare a celor opuse, semnul celei mai înalte înțelepciuni şi al bogăției făpturilor, nici nu fusese cunoscută întreaga bogăție a Bunătății. De aceea, exact acest lucru dorind Cuvântul meşter să arate şi să creeze o fire unitară din cele două (despre firea văzută şi cea nevăzută vorbesc), îl face pe om; luând, aşadar, trupul din materia care venise deja în existență, iar de la Sine Însuşi aşezând suflare (pe care cuvântul* o cunoaşte a fi sufletul mintal şi chipul lui Dumnezeu), îl aşază pe pământ ca pe o altă lume, mare în cea mică, ca pe un alt fel de înger, închinător cu fire amestecată, văzător al creației celei văzute şi introdus în tainele celei inteligibile, împărat al celor de pe pământ, dar de cele de sus împărățit, pământesc şi ceresc, vremelnic şi nemuritor, văzut şi mintal (νοούμενον), la mijloc aflându-se între măreție şi smerenie; unul şi acelaşi din duh şi din carne, duh datorită harului, iar trup pentru înălțare; unul ca să rămână şi pe Făcătorul de bine să-L slăvească, iar altul ca să pătimească, iar prin pătimire să-şi amintească şi să fie povățuit, atunci când spre trufie se va înălța; existență iconomisită a fi în cele pământeşti, dar rânduită spre a fi mutată în altă lume, şi, ca sfârşit al tainei, să fie îndumnezeit prin tinderea sa spre Dumnezeu. Aşadar, după mine, în acesta [în om] este aşezată lumina cea de mijloc a adevărului care se arată

*A se înțelege aici Cartea Facerea; mai exact primele două capitole ale acesteia [n. tr.].